

Quik-Schuijt

de formele scheiding ligt, ligt het erna. Scheidingen zonder leed heb ik op de rechtbank in elk geval zelden gezien en in mijn kennissenkring overigens ook niet.

Zoals ik al zei, zien de Raad van State, de Raad voor de rechtspraak en de NOvA geen goede gronden om dit wetsvoorstel in te dienen. De vraag dringt zich op: wie dan wel? Wij ontvingen het WODC-rapport uit 2011 met de titel Kwaliteit in zware tijd, marktwerking, vraagtuitval en notariële dienstverlening. Wij lazen daarin dat de introductie van de marktwerking in 1999 van meet af aan discussie heeft opgeleverd over de uitholling van de kwaliteit van de dienstverlening. Het rapport geeft daarover een genuanceerd oordeel, daarbij opmerkend dat sommige kwaliteitsaspecten verbetering laten zien, andere niet, en dat weer andere in het geheel niet zijn vast te stellen. Het WODC concludeert dat het notariaat een zware tijd heeft waarbij vraag en aanbod niet op elkaar aansluiten. De vraag of hierin de werkelijke reden moet worden gezien voor dit wetsvoorstel ligt voor de hand, ware het niet dat dit van meet af aan ontkend is. Misschien wil de staatssecretaris hier nog een keer op ingaan.

We hebben twee intensieve, ook meer technische, vragenrondes gehad in de voorbereiding, met uitgebreide beantwoording van de vragen. Uitgebreid, dat wel, maar niet overtuigend. De familiepraktijk is voor de gemiddelde notaris een klein onderdeel. Wie in het kader van een ophanden zijnde scheiding zijn huis verkoopt zal niet op zoek gaan naar een van de 86 notarissen die lid zijn van de VMSN. Als hij dan later besluit ook de scheiding zelf door deze notaris te laten behandelen, zit hij dus op het verkeerde adres. Nadelig voor de burger en nadelig voor de rechter. En wat de burger wel wil, blijkt de enorme vlucht die de flitscheiding heeft genomen toen het nog kon, dat krijgt hij niet: een administratieve scheiding. Deze staatssecretaris kan moeilijk ontkennen dat hij voorstander is van de administratieve scheiding. Ik vraag hem dan ook of hij bereid is zich in te spannen om deze kwestie op de agenda van het kabinet te krijgen.

Samenvattend: wie heeft om deze regeling gevraagd? Wie heeft zich beklaagd over de huidige regeling? En wie schiet hier iets mee op, behalve het notariaat dan? We zijn benieuwd naar de reactie van de staatssecretaris.

De voorzitter:

Het woord is aan mevrouw Scholten, die haar maiden-speech zal houden.

Mevrouw **Scholten** (D66):

Voorzitter. Mij past ten aanzien van dit onderwerp enige terughoudendheid, want mijn fractie heeft niet deelgenomen aan het voorbereidend schriftelijk debat in de Eerste Kamer. Dit debat vond plaats in de vorige samenstelling. Desondanks wil mijn fractie zich graag laten horen over dit wetsvoorstel. Het leent zich voor een diepergaande gedachtewisseling, want mijn fractie plaatst er nogal wat vraagtekens bij en het is mij een eer met mijn maiden-speech aan dit debat deel te nemen.

Heel kort gezegd, gaat het wetsvoorstel om de vraag of de notaris zich mag begeven op het terrein van het procesmonopolie van de advocaat, waar het gaat om het behandelen van echtscheidingen en het ontbinden van geregistreerde partnerschappen. Maar dan uitsluitend echtscheidingen dan wel ontbindingen van partnerschappen die betrekking hebben op de verdeling van vermogens

en de verdeling van inkomen, want de echtscheiding van partijen met kinderen wordt aan de notaris niet toevertrouwd. Als ik verder spreek over echtscheiding dan moet u gemakshalve de ontbinding van een geregistreerd partnerschap daaronder begrepen beschouwen.

Om te begrijpen van waar we zijn gekomen, schets ik u kort de geschiedenis van het echtscheidingsprocesrecht. 50 jaar geleden was "de grote leugen" nog in beeld. Om bij gemeenschappelijk verzoek van echt te kunnen scheiden was in de late zuilenmaatschappij nog een gotspe. Partijen moesten een procedure op tegenspraak beginnen. Gelukkig waren de griffierechten nog betaalbaar. Indien partijen het over de gevolgen van hun echtscheiding eens waren, stelde de ene partij overspel en de ander refereerde zich of liet verstek gaan. Dat was tevoren in een echtscheidingsconvenant afgesproken. Ook toen de grote leugen uit het rechtsbeeld verdween en plaatsmaakte voor duurzame ontvrachting is nog een tijdje op deze voet geprocedeerd. Vervolgens is geëxperimenteerd met de methode van flitscheiding. Die heeft echter de stemming in de Eerste Kamer destijds niet overleefd.

Het thans voorliggende wetsvoorstel is ingediend in het najaar van 2008 en komt uit de koker van minister Hirsch Ballin, de laatste minister van Justitie. Hij wilde de echtscheidingsprocedure vereenvoudigen en deed dit door de echtscheidingsnotaris te introduceren. Volgens dit wetsvoorstel krijgt de notaris de bevoegdheid om bij de rechtbank een gemeenschappelijk verzoek tot echtscheiding in te dienen. Hij krijgt de bevoegdheid om als procesvertegenwoordiger van de scheidende partners te verschijnen voor de rechter. Hij krijgt ook de bevoegdheid om namens partijen een voorlopige voorziening te vragen. De notaris doorbreekt hiermee het procesmonopolie van de advocaat.

Het is de fractie van D66 opgevallen dat de discussie in het schriftelijk debat voornamelijk ging over de vraag of de notaris wel de kennis en kunde bezit om zich met scheidingsproblemen te gaan bemoeien. Mijn fractie heeft daar op onderdelen wel vragen bij, maar naar mijn opvatting gaat het wetsvoorstel daar niet over. Het wetsvoorstel geeft uitsluitend invulling aan de laatste stap in het echtscheidingsdebat, het laatste eindje dat zich afspeelt tussen de ondertekening van het echtscheidingsconvenant tussen partijen en de rechter, die de echtscheiding vervolgens al dan niet zal bekrachtigen, maar meestal wel.

In de memorie van toelichting wordt dit idee toegelicht met de suggestie dat de weg die echtgenoten dienen te bewandelen om tot echtscheiding te komen, kan worden bekort. Sommige echtgenoten die willen scheiden gaan immers toch al naar de notaris voor het opstellen van een akte van levering van de echtelijke woning en/of voor een akte van overdracht van aandelen in een besloten vennootschap. Dan kan de notaris meteen het convenant uitonderhandelen, dit laten ondertekenen en met een gemeenschappelijk verzoek aan de rechter voorleggen. Dat maakt het gehele proces korter en goedkoper, aldus de minister in zijn memorie van toelichting. Het lijkt zo simpel en gemakkelijk, deze eenloketgedachte. Partijen gaan toch al naar de notaris en daarom kan de notaris meteen doorpakken naar de rechter. Toch zijn er wat haken en ogen op deze simpele en gemakkelijke weg, waarover de fractie van D66 graag met de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie in discussie treedt. Uit de ondertekening van de memorie van antwoord van 27 juni 2011 heb

ik begrepen dat dit wetsvoorstel verder door de staatssecretaris wordt behandeld.

Ik grijp om te beginnen terug naar het advies van de Raad van State. De raad heeft zich in zijn advies de opmerking veroorloofd dat een overtuigende motivering van het doel van het wetsontwerp, namelijk een vereenvoudiging van de procedure, ontbreekt. De hamvraag is dan ook: wordt de procedure met het wetsontwerp vereenvoudigd? We moeten deze vraag even vasthouden. Een paar vragen die bij mij opkomen zijn de volgende.

1. Is het waar dat de van echt scheidende burger toch al naar de notaris gaat om het huwelijksvermogensdeel van de echtscheiding te bespreken? Hebben partijen dat zelf verzonnen? Of zijn ze op weg geholpen door de advocaat tot wie zij, of een van hen, zich volgens de heersende standaardpraktijk heeft gewend en die hun heeft geadviseerd om bijvoorbeeld de scheiding van de in een gemeenschap van goederen vallende onderneming van een van de partners notarieel af te wikkelen? De minister zegt in zijn nadere memorie van antwoord dat dit niet is onderzocht. De vraag of partijen zich toch al zelfstandig tot de notaris wenden valt dus af. De staatssecretaris kan deze vraag niet beantwoorden. We weten het dus niet.

2. Ook zegt de minister in de memorie van toelichting dat in de praktijk is gebleken dat sommige echtelieden die van echt willen scheiden bij het op een rij zetten van zaken die zij moeten regelen, de hulp van een notaris nodig hebben. Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat de echtelieden destijds huwelijksvoorwaarden hebben gemaakt en als hun vermogenspositie is gewijzigd, vragen hebben over de uitleg van hun huwelijksvoorwaarden, aldus de toelichting. Dat roept de vraag op uit wiens praktijk of welke praktijk dat is gebleken. Voor zover ik de praktijk ken, is de gemiddelde advocaat in staat huwelijksvoorwaarden te lezen en uit te leggen. Bovendien is het de vraag of het zo handig is dat de notaris die de huwelijksvoorwaarden heeft gemaakt, bij een conflict daarover zijn eigen voorwaarden uitlegt en daarover zijn oordeel uitsprekt. Hij zou de schijn van partijdigheid kunnen wekken. Graag zou mijn fractie hierop een reactie van de staatssecretaris horen.

3. Dan toch iets over de kwaliteit van de notarissen. De specialisatie in de advocatuur is in de afgelopen 30 jaren ver doorgevoerd. De advocaten gespecialiseerd in echtscheidingen hebben zich in 1990 verenigd in de vereniging van Familierecht Advocaten Scheidingsadvocaten, de vFAS, met 900 leden van de 11500 advocaten in Nederland. De notarissen hebben in 1999 de Vereniging van Mediators en Scheidingsbemiddelaars in het Notariaat opgericht, de VMSN. Van de 1433 notarissen zijn er 86 lid. Ik put uit de cijfers in de memorie van antwoord van de staatssecretaris. Nu wil het geval dat deze cijfers misschien niet helemaal correct zijn; er zijn inmiddels veel meer advocaten en ik weet uit eigen ervaringen dat niet alleen de 900 leden van de vFAS zich toeleggen op het doen van echtscheidingen maar dat alle sociale advocaten het doen en ook een heel groot deel dat niet lid is van de vereniging. De fractie van D66 gaat er zonder meer van uit dat deze notarissen gekwalificeerd zijn om op zorgvuldige wijze te bemiddelen tussen hun cliënten en alle aspecten van de verdeling van vermogen, huis en bv te overzien. De verdeling van inkomen omdat er wellicht alimentatie betaald gaat worden, is voor de notaris echter minder bekend terrein. Ook krijgt hij te maken met de pensioenverevening. Dat zijn lastige rechtsgebieden met veel verschillende aspecten, waaronder fiscale. Die

rechtsgebieden behoeven bepaaldelijk aandacht, omdat het gaat om het leveren van kwaliteit. Naast de 86 notarissen en de 900 advocaatleden van de vFAS zijn er accountants en niet te vergeten circa 4000 andere mediators die zijn ingeschreven bij het Nederlands Mediation Instituut, van wie een groot aantal zich ook op het terrein van de echtscheidingsbemiddeling wil begeven. Zouden deze beroepsbeoefenaren niet ook de weg naar de rechter geplaveid willen zien? Wat zal de staatssecretaris straks zeggen als de accountants en de andere mediators – die binnenkort, als het aan de minister ligt, ook al het verschoningsrecht cadeau krijgen – zich bij hem vervoegen om procesbevoegdheid te krijgen? Ik ben er nog niet, want er zijn nog meer addertjes onder het notariële gras.

4. Mijn fractie stuitte op inconsistenties in het wetsvoorstel, die zij niet begrijpt. Wij hebben al gezien dat het wetsvoorstel bedoeld is voor de van echt scheidende burger die zijn huis of zijn aandelen wil overdragen, waarvoor hij een notaris nodig heeft. Het gaat dus niet om het grote aantal Nederlanders dat een huurhuis heeft, maar om de huiseigenaren en de ondernemers. De huurders gaan dus in het beeld van de minister niet eigenstandig naar de notaris. Toch moet de notaris volgens het wetsvoorstel ook de bevoegdheid krijgen om in de echtscheidingsprocedure een voorlopige voorziening aan de rechter te vragen. Een voorlopige voorziening wordt in de alledaagse praktijk van het echtscheidingsrecht doorgaans door een van de partijen gevraagd, omdat men het niet eens is over de alimentatie en/of de toescheiding van huurrechten. De kinderen laat ik in dit verhaal even buiten beschouwing. Er is dan sprake van een geschil tussen partijen. Uitgangspunt van het wetsvoorstel is dat partijen het over genoemde onderwerpen eens worden. De notaris mag echter alleen optreden als procesvertegenwoordiger bij een gemeenschappelijk verzoek. Het hebben van een geschil tussen partijen past niet in dat beeld. Waarom wordt de notaris dan toch de bevoegdheid gegeven om een voorlopige voorziening te vragen? De notaris heeft dit gereedschap naar de mening van mijn fractie helemaal niet nodig, omdat hij de tussen partijen overeengekomen rechten en plichten kan vastleggen in een echtscheidingsconvenant, in de vorm van een notariële akte. Daarmee hebben partijen een executoriale titel en hoeven zij niet naar de rechter te gaan om hun rechten of alimentatie te laten toescheiden. Volgens het nadere antwoord van de minister – en dat begrijpt mijn fractie niet – is deze procesbevoegdheid van de notaris juist van betekenis, omdat in de sociale huursector een van beide partijen belang heeft bij een beschikking van de rechter vanwege toescheiding van huurrechten. De dan dreigende dakloosheid van een van de partners zou hem of haar sneller de mogelijkheid geven om bij voorrang een eigen huurhuis in de sociale huursector te krijgen, aldus het nadere antwoord.

Het voorgaande leidt tot twee opmerkingen. Ten eerste komt de huurder in de sociale huursector ineens in beeld. Natuurlijk is het wetsontwerp ook voor die groep bedoeld, maar zullen zij de weg naar de notaris vinden, zoals de huiseigenaren en de ondernemers naar de verwachting van de minister zullen doen? In dat geval dient de notaris dan ook inzicht te krijgen in de regelgeving betreffende de gefinancierde rechtsbijstand. De notaris moet op dit punt afspraken maken met de Raad voor Rechtsbijstand. Ten tweede sluipt met de bevoegdheid tot het vragen van een voorlopige voorziening voor een van de partijen opeens het conflictmodel binnen, een model dat in

Scholten

strijd komt met de grondslag van dit wetsvoorstel, namelijk het doen van een gemeenschappelijk verzoek tot echtscheiding aan de rechter. De fractie van D66 stelt een reactie van de staatssecretaris op deze inconsistenties zeer op prijs.

5. Tot slot kom ik terug op de zeker niet onbelangrijke hamvraag: waarom denkt de staatssecretaris dat dit wetsvoorstel de echtscheidingsprocedure vereenvoudigt? Daar gaat dit wetsvoorstel immers over. Waarom zou de weg die de notaris naar de rechter bewandelt korter zijn dan de weg die de advocaat, met zijn ervaring en zijn procesmonopolie, bewandelt?

Als de staatssecretaris met zijn toelichting impliciet wil stellen dat de notaris goedkoper werkt, dan hoort mijn fractie dat graag, maar daarvan heb ik tot dusver niets gelezen. Afgezien van de kosten die zowel de advocaat als de notaris maakt voor zijn bemoeienis bij de totstandkoming van het convenant, zullen beiden ook kosten in rekening brengen voor het indienen van het verzoekschrift bij de rechtbank. Het processuele traject is voor beide beroepsgroepen op basis van vergelijkbare tarieven hetzelfde. Als de staatssecretaris bedoelt dat de notaris desondanks de procedure kan vereenvoudigen, hoort mijn fractie dat eveneens graag.

De fractie van D66 hoopt op bemoedigende antwoorden, want vooralsnog heeft zij grote aarzeling om met dit wetsvoorstel akkoord te gaan.

De voorzitter:

Mevrouw Scholten. Ik denk dat wij beiden een klein beetje met zenuwen naar dit debat gingen, omdat het zowel voor u als voor mij de eerste keer is. Ik vind het bijzonder eervol dat mij daarnaast ten deel valt dat ik u mag toespreken.

Ik feliciteer u met uw zojuist uitgesproken maidenspeech. Uw bijdrage aan het debat over het wetsvoorstel dat nu voorligt, sluit aan bij uw ruime ervaring in de rechtspraak. U was 22 jaar rechter te Amsterdam, tot aan uw pensionering op 1 mei van dit jaar. In 1989 begon u als rechter, vanaf 1995 was u kantonrechter, en sinds 2002 was u tevens vicepresident van de rechtbank. In deze hoedanigheid hebt u zich onder meer toegelegd op mediation als aanvullend instrument op juridische procedures.

Uit de maatschappelijke functies die u vervulde als lid van raden van toezicht bij instellingen voor medische diagnostiek en ouderenzorg blijkt uw aandacht voor goed governance en een gezonde bestuurlijke praktijk. Die betrokkenheid bij de gezondheidszorg merken wij ook heel positief in de commissie VWS, waarvan u lid bent.

U bent telg uit een geslacht van juristen en politici. Generaties juristen zijn vertrouwd met de naam van uw grootvader Paul Scholten, schrijver van het Algemeen Deel van de fameuze Asser-serie. Hij was van 1910 tot 1945 hoogleraar burgerlijk recht en rechtsfilosofie aan de Universiteit van Amsterdam, en van 1932 tot de bezettingsjaren rector magnificus van deze universiteit. Na de bevrijding vervulde hij een belangrijke taak in het rechtsherstel. In die fase moest ook ons nationale parlement worden gezuiverd en hersteld in zijn grondwettelijke functie en onafhankelijkheid. Bijzonder om hier te memoreren is dat Paul Scholten voorzitter was van de Nationale Advies Commissie die de taak had een voorlopige Staten-Generaal samen te stellen, in afwachting van nieuwe verkiezingen. Tot aan zijn overlijden op 1 mei 1946 was Paul Scholten lid van deze Kamer.

In uw ouderlijk huis kwam u al op jonge leeftijd in aanraking met de politiek. Uw vader, Ynso Scholten, was van 1959 tot 1963 staatssecretaris van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen in het kabinet-De Quay, en aansluitend minister van Justitie in het kabinet-Marijnen.

Mevrouw Scholten, uw politieke loopbaan begon op 7 juni 2011 met uw intrede in deze Kamer. Uw ruime rechterlijke en maatschappelijke ervaring, en mogelijk een stukje genetische predestinatie, maken het waarschijnlijk dat u zich in dit huis thuis zult voelen. Ik wens u een boeiende en productieve periode toe als lid van de Eerste Kamer. Van harte gefeliciteerd!

Ik voeg eraan toe dat het College van Senioren vanmorgen besloten heeft om het schorsen na de maidenspeeches weer in te voeren. Ik zal nu dus de vergadering voor enige ogenblikken schorsen om de leden de gelegenheid te geven mevrouw Scholten te feliciteren met haar maidenspeech.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Mevrouw Broekers-Knol (VVD):

Voorzitter. Ik feliciteer namens de VVD-fractie mevrouw Scholten met haar maidenspeech, maar ook u, voorzitter met uw optreden als voorzitter voor de eerste keer. Ik vind het bijzonder goed van het College van Senioren dat men weer heeft ingevoerd om meteen na de maidenspeech te schorsen om te feliciteren. Ik herinner mij dat, toen ik tien jaar geleden hier mijn maidenspeech hield, het de gewoonte was dat er gebeld werd, zodat iedereen wist dat er een maidenspeech zou worden gehouden, zodat iedereen in de plenaire zaal aanwezig kon zijn. Misschien is het een overweging voor het College van Senioren om ook daar nog eens op te letten, want het zou nog extra cachet geven.

De voorzitter:

Dank u wel voor uw advies, mevrouw Broekers. Wij hebben het zelfs overwogen terwijl de voorganger van mevrouw Scholten aan het woord was. Wij hebben het niet gedaan, maar wij zullen het meenemen en het advies goed wegen.

Mevrouw Broekers-Knol (VVD):

Voorzitter. Deze conservatieve toon zet ik natuurlijk door in het debat, dat zult u misschien ook wel begrijpen.

In juni 2006 is door de Eerste Kamer het initiatiefwetsvoorstel-Luchtenveld verworpen. In dat wetsvoorstel werd onder meer de administratieve scheiding mogelijk gemaakt voor echtparen zonder minderjarige kinderen die op gemeenschappelijk verzoek van echt wilden scheiden. De Eerste Kamerfractie van de VVD heeft toentertijd tegen het wetsvoorstel gestemd. De VVD-fractie was, afgezien van de overige onderdelen van het wetsvoorstel waar de fractie tegen was, tegen de administratieve scheiding, omdat een scheiding op gemeenschappelijk verzoek voor echtparen zonder minderjarige kinderen via de rechter een snelle, eenvoudige procedure is. Door de tussenkomst van de rechter is de kwaliteit van de scheiding gewaarborgd en wordt recht gedaan aan de speciale status die in Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek aan het huwelijk als samenlevingsverband wordt toegekend. De flitscheiding, namelijk het huwelijk omzetten in een geregistreerd